

Das untersuchte Waldgelände ist nadelwalddominiert und durchaus typisch für Südfinnland; die verschiedenen Waldbiotope wurden nicht auseinandergehalten, da sie im kleinhügeligen Gelände in allzu bunter Durchmischung auftreten.

Tab. 2 bringt die Individuenzahlen der wichtigsten Arten, pro 25 km Weglänge umgerechnet; im Diagramm repräsentieren die ganzgezogenen Linien die Linientaxierungen (tab. 2 B), die abgebrochenen die Zahlen der Tab. 2 A (Zählung in verschiedenen Geländetypen ohne Flächenbegrenzung).

Die starke Abnahme von *Regulus regulus* im Laufe des Winters ist besonders bemerkenswert. Da der Herbstzug im November zu Ende ist, wurde sie offenbar durch Absterben verursacht. Die Migration scheint also für die Beibehaltung des Bestandes wesentlich zu sein.

Om de i Finland funna typerna av gökäg och deras geografiska utbredning.

ERNST WASENIUS.

Gökfamiljen (med ca. 200 arter) utmärker sig för stor mångsidighet i häkningsbiologiskt avseende. Vissa tropiska gökgrupper (underfamiljen *Neomorphinae* med flere sektioner) äro genomgående normala, de bygga bon och ruva själva sina ägg. Arterna av underfamiljen *Cuculinae*, till vilken den europeiska göken hör, äro lika genomgående häkningsparasiter.

Särdeles märklig är underfamiljen *Coccytinae*. De flesta arter av denna underfamilj äro häkningsparasiter; en art, *Clamator glandarius* (L.), som utom i Afrika även förekommer på Pyreneiska halvön, lägger ända till 8 ägg i kråkfågelbon. Av släktet *Coccyzus*, hemmahörande i Amerika, häcka de flesta arterna däremot självständigt, men *Coccyzus americanus* (L.) lägger stundom sina ägg i andra fåglars bon. Denna art synes sålunda giva ett märkligt exempel på en pågående omvandling från självständig häkning till häkningsparasitism. — Mycket egendomlig är även den amerikanska underfamiljen *Crotophaginae*. Flere honor pläga nämligen värpa i samma bo och ruva „i bolag“.

Som häckfågel bebor vår gök (*Cuculus canorus* L.) de flesta länder i Europa och Asien. Dess häkningsområde sträcker sig från Kina och Amur i öster till Portugal i väster och från Nordkap till Algeriet, Syrien och Palestina samt till stepperna i det inre av Asien

och till Persien. Den av Linné beskrivna rasen bebor Skandinavien och Finland samt Brittiska öarna och mellersta Europa till Pyreneerna, Italien, Grekland, Ryssland och Kaukasien samt Mindre Asien och troligen även Syrien och Persien. Huru långt huvudrasen är utbredd åt öster är underkastad diskussion, ty rasavgränsningen är synnerligen vansklig. Utom nominatrasen känner man ett halvt dussin andra raser av vår vanliga gök, vilka mycket likna den europeiska formen, men avvika något i storlek och färgteckning.

Varje gökhane har under fortplantningstiden sitt bestämda territorium och tål ej intrång där av andra gökar. Honan stryker dock vida omkring och hänger sig med glatt mod åt olika hanar (polyandri). Att gökhonan dock håller till år ut och år in i samma trakt har påvisats av NAUMANN, som under 32 år observerade en gökhona, igenkänlig på en abnorm stjärtfjäder.

Tidigare antog man att gökhonan kunde bestämma färgen på de ägg den lade, men numera anser man det vara fastslaget, att samma gökhona lägger likafärgade ägg under hela sitt liv och att man sålunda kan tala bl. annat om en *Motacilla alba*-typ, *Phoenicurus*-typ o. s. s. Endast i nödfall, då bon av de vanliga värdfåglarna ej stå till förfogande, läggas äggen i andra arters bon. Att göken icke undantagslöst håller sig till samma värdfåglar har observerats av CHANCE, som tror sig ha bevis på att samma gök under 7 år lagt sina ägg i 7 olika arters bon.

Gökäggen utmärka sig som bekant genom sin oftast utdragna form, sin betydligt större vikt i förhållande till lika stora ägg av andra fåglar samt genom sin stora fasthet i skalsubstansen.

De av REV angivna medeltalen för mått och vikt av 626 gökäg från Tyskland äro: 22.4×16.52 (max.: 25.5×17.8 & 25.1×18.1 , minimum: 20.0×15.5 & 20.7×14.7). Maximivikten är 325 mg & minimivikten 165. Enligt ROSENIUS giva 139 skandinaviska gökäg följande värden: Medeltal 22.28×16.72 mm (222.2 mg); maximum 25.0×17.1 (239 mg); tyngsta 301 mg (24.0×18.0); lättaste 167 mg (20.4×16.0); kortaste 20.0×15.4 (170 mg); bredaste 23.9×18.5 (274 mg); smalaste 21.0×15.2 (173 mg).

Medeltalet för 194 gökäg från Finland som jag varit i tillfälle att studera är 22.3×16.1 mm (229 mg); längsta 24.1×17.2 (272 mg); kortaste 20.0×15.8 (200 mg); bredaste 23.7×18.3 (265 mg); smalaste 21.7×15.0 (195 mg); tyngsta 275 mg (23.9×17.6); lättaste 187 mg (21.5×16.4).

Till fosterföräldrar för sin unge väljer göken oftast insektätande fåglar, men härifrån ges även undantag; man träffar ofta gökungar i bon av finkfåglar, som huvudsakligen leva av frön; vissa arter föda

ju t. o. m. upp ungarna vegetabiliskt (*Carduelis*-arterna). NAUMANN upptar 145 arter hos vilka vår vanliga gök anträffats parasiterande och bland dessa undantagsvis även stare, kaja, skata, nötskrika, sommargylling, grönspejt, ringduva, skogsduva, fasan och smådopping. Hos oss äro tillsvidare 31 arter konstaterade som värdfåglar (jmf. nedan S. 152).

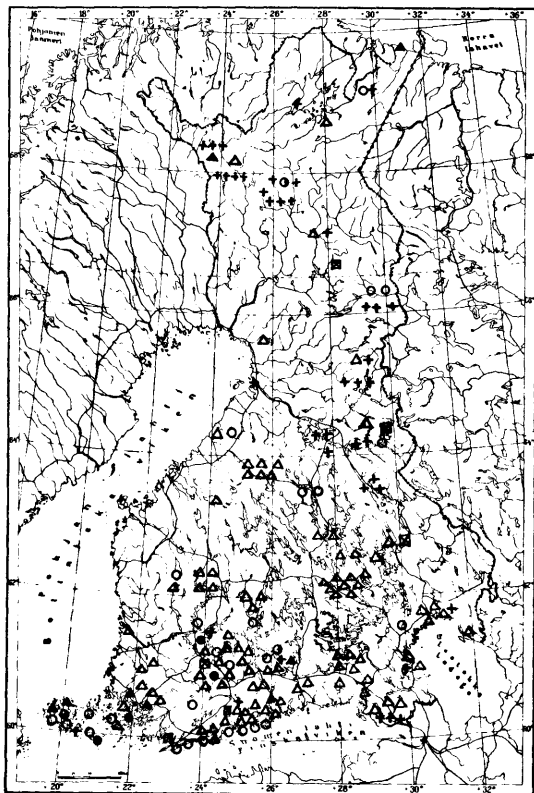
REY tror sig ha funnit bevis på att en gökhona lägger ända till 18—20 ägg under en säsong och endast ett ägg i samma bo. Detta antal anses dock numera för högt, åtminstone för Finland. Förekomma två eller tre, vilket är ytterst sällsynt, gökäggs i samma bo, härstamma de som man antar från olika honor. Sitt ägg värper göken på marken och bär det sedan i näbben till det bo den utvalt, ifall boet är överbyggt, så att den ej direkt kan placera ägget.

De flesta värdfåglar antaga sig gökägget; ett undantag härvidlag utgör bastardnäktergalen (*Hippolais*), som avlägsnar gökägget, och *Phylloscopus*-arterna, som, åtminstone här i Finland, övergiva sitt bo om en gök lagt sitt ägg i det. R. W. BROWN omnämner dock från England en gökunge i ett *Phylloscopus trochilus*-bo.

Gökäggets färgtyper variera betydligt och ibland är det ganska svårt att bestämma till vilken typ ett gökägg skall räknas. För i Finland funna gökäggs kunna dock följande typer uppställas: 1) blågröna, 2) bergfinklika, 3) ärlelika, 4) piplärklika, 5) sångarlika och 6) gråflugsnapparlika. Härtill kunna ännu, ehuru sällsynta i Finland, om rörsångarägg påminnande gökäggs anträffas och någongång ägg, som man ej kan inregistrera under någon av de anförda typerna.

Den blågröna typen är, åtminstone enligt tillbudsstående material, den allmännaste i Finland. Av 194 fynd av gökäggs äro 120 blågröna, alltså 62 %. De flesta blågröna äggen äro utan färgfläckar och snirklar, endast försedda med de typiska fettfläckarna. I ett fall har jag sett ett blågrönt gökägg med snirklar, påminnande om sådana hos *Emberiza citrinella*, i bo av *Erythrina erythrina*. Som av kartan synes äro de blågröna äggen utbredda över hela Finland, men tyckas saknas i yttre skärgården, där vi stöta på *Motacilla*-typen. I södra Finland äro de blågröna förhärskande.

Längs hela sydkusten ävensom vid Ladoga och på Karelska näset äro fynden av de blågröna äggen talrika; så även från Hauho, Wånå, Sääksmäki, Leppävirta, Ruovesi, Jorois m. fl. orter. Blågröna gökäggs äro även anträffade

Teckenförklaring.

- △ Blågröna (*Phoenicurus*-typ.
- + *Fr. montifringilla*-typ.
- *Motacilla*-typ.
- ▲ *Anthus*-typ.
- ☒ *Sylvia*-typ.
- *Muscicapa striata*-typ.
- Avvikande från ovan-nämnda typer.

Gökägstypernas utbredning i Finland.

i Sotkamo, Suomussalmi ¹⁾, Uleåborg och skärgården däromkring samt i Ijo och Haapajärvi. Norr om polcirkeln bliva de blågröna äggen uppenbart sällsyntare, men sådana ha träffats i Sodankylä, Muonio, Ivalo och Salmijärvi.

Blågröna ägg äro funna i följande antal fall hos olika småfågelarter: *Phoenicurus phoenicurus* 87, *Muscicapa hypoleuca* 8, *Saxicola rubetra* 6, *Oenanthe oenanthe* 3, *Sylvia curruca* 3, *Phylloscopus trochilus* 2, *Sylvia borin* 2 samt en gång hos *Motacilla alba*, *M. flava*, *Muscicapa striata*, *Sylvia communis*, *Phylloscopus collybita*, *Erithacus rubecula*, *Prunella modularis* och *Erythrura erythrura* samt slutligen en gång i ovidukten på en skjuten gök. Σ 120.

Näst de enfärgat blågröna gökäggen påminna de bergfinklika onekligen mest om värdfåglarnas ägg. Typen anträffas också

¹⁾ Enligt uppgift av präparator Sorsakoski var *Montifringilla*-typen för några år sedan den allmännaste i Suomussalmi, men numera äro de blågröna förhärskande.

nästan uteslutande i bon av bergfinken, sällan hos bofinken eller någon annan fågelart.

Enligt tillbudsstående uppgifter om ägg av denna färgtyp fördela sig fynden på följande sätt:

Fringilla montifringilla 20, *Motacilla alba* 3, *Fringilla coelebs* 2, samt 1 hos *Delichon urbica*, *Phylloscopus trochilus*, *Ph. collybita*, *Muscicapa striata*, *Motacilla flava*, *Anthus trivialis*, *Emberiza schoeniclus*. Σ 32.

Bergfinklika ägg anträffas här och där i södra delarna av landet, men förekomma mest i dess nordöstra och norra delar där bergfinken är allmän. Ett fynd är t. o. m. att anteckna från Åland i bo av *Anthus trivialis*.

Sädesärletypen har grått som grundfärg, ibland med en dragning i rödgult, påminnande om de rödgula ägg, man ibland anträffar hos gulärlan (*Mot. flava*). Av denna typ känner jag 28 ex. vilka fördela sig på olika värdfåglar på följande sätt:

Motacilla alba 21, *Lanius collurio* 2, samt 1 hos *Carduelis cannabina*, *Anthus trivialis*, *Motacilla flava*, *Phylloscopus trochilus* och *Sylvia communis*. Σ 28.

Äggen av denna typ anträffas oftast i skärgården, där sädesärlan är den allmännaste ibland gökens värdfåglar. Även från det inre av landet finnas några fynd av denna typ, dock ej nordligare än i Kuusamo.

De trädpiplärklika äggen gå något i rött och hava mer eller mindre oregelbundna snirklar såsom ofta äggen av trädpiplärkan.

Fynden av denna typ äro ganska fåtaliga, in summa 6, nämligen 3 hos *Anthus trivialis* samt 1 hos *A. pratensis*, *Motacilla alba* och *Fringilla montifringilla*. Av dessa fynd äro två från fasta Åland, två från Åbo skärgård, ett från Lahtis och ett från Ishavskusten (i bo av bergfink).

Sångarlika gökäg, mest påminnande om ägg av *Sylvia communis*, äro även sällsynta; endast 3 fynd äro mig bekanta, nämligen hos *Carduelis cannabina*, *Motacilla alba* och *Lullula arborea*.

Gökäg av flugsnappartypen anträffas mycket sällan; jag känner 1 fynd hos *Anthus trivialis* och 1 hos *Muscicapa striata*.

I tre fall går det över min förmåga att hänföra gökägget till någon av de uppräknade färgtyperna. Detta gäller 1 ägg funnet hos *Lanius collurio* och 2 hos *Emberiza citrinella*. I dessa tre fall förekommer dock en viss likhet med värdfåglarnas ägg.

Som synes har jag kunnat konstatera följande fågelarter som värdfåglar för göken i Finland:

Carduelis cannabina, *Erythrura erythrura*, *Fringilla coelebs*, *F. montifringilla*, *Emberiza citrinella*, *E. schoeniclus*, *Anthus trivialis*, *A. pratensis*, *Motacilla alba*, *M. flava* (såväl *flava* som *thunbergi*), *Lullula arborea*, *Lanius collurio*, *Muscicapa striata*, *M. hypoleuca*, *Phylloscopus collybita*, *Ph. trochilus*, *Sylvia borin*, *S. communis*, *S. curruca*, *Oenanthe oenanthe*, *Saxicola rubetra*, *Erithacus rubecula*, *Phoenicurus phoenicurus*, *Prunella modularis* och *Delichon urbica*.

Utom hos dessa äro gökägglar funna i Finland ännu hos *Passer montanus*, *Anthus rufogularis*, *Turdus pilaris*, *T. musicus*, *Troglodytes troglodytes* och *Lynx torquilla*. Summan stiger därmed till totaliter 31 arter.

Tyvärar har det varit mig omöjligt att undersöka gökägglar lagda i bon av sistnämnda sex arter. För meddelande om särskilda av dessa står jag i tacksamhetsskuld till prof. L. A. J ä g e r s k i ö l d, som sänt mig uppgifter om 23 i Göteborgs naturhistoriska museum förvarade finska gökägglar.

Tyvärar äro ännu betydliga områden i Finland terra incognita vad gökägglarterna vidkommer. Så t. ex. finnas inga uppgifter från kuststräckan Björneborg—Uleåborg och från nordöstra delarna av landet från Kuolajärvi norrut.

Knappast någon inhemsk fågels liv har bjudit så mycken mystik som gökens och ännu gömmer dess biologi en hel massa olösta problem. Ovan nämndes redan den gamla tron att göken genom att betrakta äggen i det bo den utvalt kunde bestämma färgen på sitt ägg. Detta låter ju högst fantastiskt, men man kan erinra om att vissa fiskar anpassa sin färg till bottenfärgen, och att denna anpassning är beroende av synsinnet, såsom experimentellt kunnat fastslås. Nyligen erhöj jag en kull rödstjärt-ägg med ett gökägg, där alla äggen inklusive gökägget äro ljusgröna som klart havsvatten, en färg som jag aldrig sett varken hos gökägg eller rödstjärtägg. Kunde man måhända ändå tänka sig något i stil med ex. flundrans färgväxling i anpassning till bottenfärgen? Eller har färgkörtlarnas avsondring hos såväl rödstjärt som gök påverkats på samma sätt av gemensam, sällsynt diet, måhända förorsakad av ovanligt massuppträdande i trakten av någon speciell, för båda fåglarna begärlig insektart? Den senare hypotesen förefaller mest trolig, redan av den orsaken, att belysningen i rödstjärtens bohåla är så svag, att äggens färg endast svagt framträder.

Litteratur: BROWN, R. W., 1927, *Brittish Birds* 21, s. 150. — CHANCE, E., 1928, *Brittish Birds* 22, s. 141. — NAUMANN, J. A., *Naturgeschichte der Vögel Mitteleuropas*. Neu bearbeitet. Herausgegeben von R. HENNICKE 1896—1905.

Gera-Untermhaus. — REY, E., 1900—05, Die Eier der Vögel Mitteleuropas.
 Gera-Untermhaus. — ROSENIUS, P., 1913—36, Sveriges fåglar och fågelbon.
 Lund.

Zusammenfassung: Über die in Finnland gefundenen Typen der Kuckuckseier und ihre geographische Verbreitung. Der Verf. hat 194 finnische Kuckuckseier untersucht. Die *mittleren* sowie die *extremen Masse* dieser Eier, sowie zum Vergleich die entsprechenden Masse von Eiern aus Deutschland und Skandinavien, werden S. 148 mitgeteilt.

Folgende *Farbentypen* kommen in Finnland vor: Blaugrüne (*Phoenicurus*-ähnliche, 120), *Fringilla montifringilla*-ähnliche (32), *Motacilla alba*-ähnliche (28), *Anthus trivialis*-ähnliche (6), *Sylvia*-ähnliche (3) und *Muscicapa striata*-ähnliche (2). (In Parentesen die Zahl der Funde.) 3 Eier können mit keinem der genannten Typen identifiziert werden.

Die geographische Verbreitung dieser Typen erhellt aus der Karte. Die blaugrünen dominieren in Süd-Finnland; sie sind selten in Lappland und scheinen in dem äusseren Schärenhufe zu fehlen, wo der *Motacilla*-Typ vorherrschend ist. Die *montifringilla*-ähnlichen Eier sind in den nördlichen und östlichen Teilen des Landes häufig; einzelne Funde liegen aber auch aus den südlichsten Gegenden vor.

Wie sich die Funde der genannten Typen auf verschiedene Wirtsvögel verteilen geht aus den Verzeichnissen S. 150—151 hervor.

Emberiza pusilla Pall. in Finnland brütend gefunden.

VON PONTUS PALMGREN.

Als ich am 18. VI. 1935 im südlichen Teil des Kirchspieles Inari (Enare) in Lappland einem Flussufer entlang durch einen lichten, schwach versumpften Wald, von Birken, Fichten und zerstreuten Kiefern bestehend, wanderte, flog ein Vögelchen vor meinen Füßen aus dem Reisige auf. Ich hatte sofort den Eindruck, dass es sich um die bisher nicht in Finnland beobachtete Zwergammer handelte. Meine Vermutung bestätigte sich auch. Der Vogel blieb, lebhaft warnend, in den Gebüschchen am Pfad, und fast sofort erschien ein zweiter. Beide liessen sich aus unmittelbarer Nähe mustern, wobei die scharfe schwarze Fleckung der Brust als am meisten in die Augen fallendes Merkmal auffiel; die charakteristische kastanienbraune Zeichnung des Kopfes war aber kaum weniger deutlich.

Der eine von den aufgeregten Vögeln liess mehrere Male seinen Gesang ertönen, wie man es sehr oft als Ausdruck der höchsten